

DE PAED. WAARDE VAN HUYGENS' POËZIE

DOOR A. L. VAN HULZEN

HUYGENS heeft zijn gedichten „Korenbloemen” genoemd. Een bescheiden titel. De dichter is secretaris geweest van drie stadhouders en hij beschouwde zijn secretariaat als hoofdwerk. Vondel heeft het in zijn „Geboorteklock” over Huygens' „gouden veder”, waarmee hij „'s Vorsten last vernoegde” en bedoelt, dat de secretaris der Oranjeprinsen de pen tot hun tevredenheid hanteerde.

„De bloem is noodeloos in 't koren”, zegt Huygens zelf, maar voegt er aan toe: „sy geeft de tarw' een glans”. Het dichtwerk was bijzaak: als de dichter zijn bureauwerk doet met den vlijt van den akkerman, die de beteekenis van den arbeid op het bouwland verstaat, dan is zijn poëzie hem als het mooie „toekruyd”, dat met fijn blauw afsteekt tegen het goud der halmen en dat zelfs de boer, al noemt hij het onkruid, bewondert, als hij tenminste natuurschoon kan genieten.

We kunnen van Huygens zeggen, dat hij zich aldoor keert tegen den valschen schijn. Schijn en wezen ziet hij in het leven als de tegenstelling. En hij onderkent den schijn van het wezen. En dat wel allereerst, omdat de Bijbel zijn leven richting geeft en doel wijst en deze Bijbel hem waarschuwt, zich niet door den schijn te laten bedriegen. Het onwaarachtige, het onoprechte schrijnde hem en hij wilde daarom als zijn tijdgenoot Adriaan Poirters het masker van de wereld aftrekken.

Huygens kijkt, zegt Dr. Prinsen, nuchter tegen het leven aan. Daarom laat hij zich niet verblinden door schitterende uitwendigheden; hij vraagt niet allereerst naar schoonheid, maar naar waarheid, naar bruikbaarheid, naar wat waarde heeft voor het practisch leven. Hier is zeker zoiets als een gebrek van een deugd. Ik bedoel dit zóó: omdat Huygens niet doet aan schoonheidsdienst, omdat de kunst hem een middel

is en geen doel, omdat hij den vorm ondergeschikt ziet aan den inhoud, heeft hij te weinig voor de schoonheid van het woord oor gehad. Hij heeft den vorm wel wat onderschat en lijkt dan ook meer op Cats dan op Hooft. 't Is bij Huygens: redeneeren, lessen geven, vermaningen uitdeelen. Daarvoor acht hij de poëzie een uitnemend middel. Potgieter weet hem aardig te flatteeren door zijn verzen te vergelijken met een vijver, met den vijver van 't Haagje, waarop sierlijke zwanen drijven in sneeuwen dons. En hier is Potgieter wel wat romantisch.

Huygens is geen dweper. Zijn idealen liggen vlak bij de werkelijkheid. Daarom is er bij hem eenvoud in levensopvatting. Jammer, dat hij dien eenvoud dikwijls aanprijst in gedrongen, gekunstelden vorm.

Maar hij toont zich hierin toch een scherpzinnig dichter, een vernuftig vinder. En een humorist.

Ook in zijn amoureuze liedekens is de voorzichtige, nuchtere mensch aan 't woord. Alleen, concludeer hier niet uit tot 's mans ongevoeligheid. Suzanna van Baerle kende hem als teer liefhebbend echtgenoot: degelijk en trouw ook in de liefde. En poëtisch genoeg, om in het beeld van een heldere ster haar te typeeren. 't Blijft zijn sterre het heele huwelijksleven. Helaas, slechts tien jaren.

Voor 't begint zingt hij:

't Kan mijn schip niet kwalijk gaan,
'k Zie mijn sterre in 't Oosten staan,
Mijn morgensterre.

En reeds in 1637 de klacht:

Mijn ster is uitgeschenen.

Bij Huygens is nooit geweest dat vlinderige van Hooft, dat dartele, speelzieke van dezen erotischen zanger, dat ongedurige, dat hem nu op dit, dan weer op dat meisje de oogen deed

slaan — bij Huygens is de minnepoëzie diep en waar.

En als hij op het terrein der liefde en vriendschap juist den schijn z'n verwoestingen ziet aanrichten, keert hij zich tegen dien schijn.

In zijn gedicht „Dagwerck” beschrijft hij ons zijn huwelijksgeuk. En als Suzanna op acht en dertigjarigen leeftijd heengaat, voelen wij iets van zijn smart in de woorden:

Ey sterre, noch wat straels!
Of voer my daar ghy gaet,
Of licht my daar ick blijv'.

Hier is het heimwee der liefde. Al troost de dichter er zich mee, dat zij nu „op sterren treedt”, „in den hoogen hemel”.

De strijd tegen den schijn begon al in zijn eerste groote gedicht, dat over 't Voorhout. Deze lindelaan in zijn onvolprezen stad is hem de geliefkoosde wandelplaats. Hij teekent haar uit in de vier jaargetijden en hij zegt, als hij het over den zomermorgen heeft, dat de vroege wandelaar er niet alleen de pas ontwakende vogels kan zien, maar ook, bij 't opengaan van deur of venster, de jonge meisjes, en dan — zooals ze wezenlijk zijn — zonder strikken of valsche vlechten en opgeplakte krullen, zonder poeiertjes of andere toiletgeheimpjes, waarmee ze zich tegen den avond optodden. En 's avonds ja — dan zijn „alle meisjes even moy, alle kaekjens even roosigh, alle mondtjens even nauw” — en dan kan men er de mooiste trouwbeloften hooren en ook voorspiegelingen van groote erfenissen, die harten moeten vermurwen.

En dan die herfstbeschrijving, waarin Huygens de meisjes vergelijkt met de lindes van 't Voorhout om te eindigen met ernstig vermaan.

„Dan sal dack en tack staen schreyen,
Met een vochten herfstentraen,
Dan sal stof in slijck verkleyen,
Dan sal dauw in mist vergaen.

Dan sal ieder blaedtjen spreken.
Dat het lindenrijs ontswaeyt:
Meiskens, leert den hoogmoed breken,
Alle schoon-in's't oogh verwaeyt.

Waer is 't groen, dat noyt en dorde
Onder 't nijpen van den tijd?
Soo ick ben staet ghy te worden.
Onlangs was ick, dat ghy zijt.
Hierin syn wy 't ongelijcken:
Wat ick hadde, krijg ick weer.
Maer uw luyster schoon gaet wijcken
Buyten hoop van wederkeer.”

In 1622 maakte Huygens in Engeland zijn „Costelick Mal”, een hekeldicht op de mode van zijn tijd. Ook hier gaat het tegen den schijn.

De dwaze kleederdracht van de 17e eeuw wordt in dit gedicht bespot. En hoewel ook de mannen er van langs krijgen, die meedoen aan „de sotte prael”, is de dichter toch het scherpst, als hij de vrouw berispt, die zich „beschildert”, om mooi te lijken.

En de tegenstelling is zeker humoristisch, als hij de „opgetoyden pop” door vier hengsten naar de kerk laat rijden, waar zij straks zal zuchten onder haar „sondenpack”. De dichter twijfelt aan de echtheid der verootmoediging, waar de opschik, waarmee ze pronkt, een geldswaarde heeft, die een arme een jaar lang het noodige levensonderhoud zou kunnen verschaffen. Bovendien leeft men boven zijn stand.

Een aanzienlijke dame klaagt, dat de burgerjuffrouw haar kleeding namaakt en dat men haar dienstbode soms voor mevrouw aanziet. Maar beschuldig Trui en Trijn niet, want ze weten u best te antwoorden. En vrouwen, zegt hij, moeten toch altijd gelijk hebben.

Nog een gedicht, dat schijn en wezen wil doen onderscheiden, hebben we in „Oogentroost”, dat bestemd was voor Huygens' vriendin Lucretia van Trello, die hij troosten wil over haar verlies van een oog.

Deze ramp, zegt hij, is wel groot, maar wat is ze bij blindheid van geest.

Zoovelen, die schijnbaar goed zien kunnen, zijn blind. Blind voor allerlei

gevaren. Blind zijn gierige menschen, verkwisters, eerezuchtigen, overmoedigen en lafaards. En de dartele lieden, die alleen maar zien, wat voor oogen is. Zien kan zelfs een blinde, als hij geestelijk onderscheiden kan. Het zien van een schooner licht dan het aardsche is van meer beteekenis dan het genieten van de zonnestralen. Zalig zijn de reinen van hart, al zouden ze ook het gebruik hunner oogen missen: zij zullen God zien.

Ook in de sneldichten, die hij bij

honderden gemaakt heeft, is het hem te doen, om leugen en valsheid te bestrijden. Hier en daar gaat de humor over de grens, maar de dichter laat toch door dien humor merken, dat hij het leven wil beschouwd zien, zooals het werkelijk is en niet, zooals het zich doet schijnen.

Zoo toont hij met de aandacht te vragen voor de deugd der oprechtheid den juisten kijk te hebben op de waarde dezer deugd voor de opvoeding van den mensch.

Huis-toe

In het Zeeuwsch-Vlaamsche land